

Woongeschiedenis en de keuze van een plaats delict

Plegen daders misdrijven in hun voormalige woonbuurten?

Wim Bernasco

uitgevoerd in opdracht van het Onderzoeksprogramma Politie en Wetenschap

Themagroep Mobiliteit en Spreiding van Criminaliteit

Januari 2008

Rapport NSCR–2008–1

Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR)

Postbus 792, 2300 AT Leiden

telefoon: 071 5278527

fax: 071 5278537

e-mail: nscr@nscr.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	1
Achtergrond	2
Doel en onderzoeksvragen.....	3
Gegevensbronnen en werkwijzen	4
HKS.....	4
GBA	6
Resultaten.....	9
Verhuismobiliteit van verdachten	11
Woonbuurten van verdachten en verhuismobiliteit	12
Pleeglocaties en voormalige woonbuurten	14
Spelen voormalige woonbuurten een rol bij pleegbuurtkeuze?	16
Conclusies en aanbevelingen	23
Literatuur.....	27

Samenvatting

Veel misdrijven vinden plaats in de woonomgeving. van de dader. Mogelijk gaan daders ook vaak in voormalige woonbuurten over de schreef. Als dat inderdaad zo is, zou het in de opsporing gebruikt kunnen worden. Door gegevens uit het politieke Herkenningssysteem (HKS) van de politie Haaglanden te verbinden met gegevens uit de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) is in het voorliggende onderzoek bevestigd dat daders van overvallen, woninginbraken, autokraken en mishandelingen die misdrijven inderdaad verhoudingsgewijs vaak plegen in hun voormalige woonbuurten, vooral in buurten waar men lang woonde en waaruit men pas recentelijk vertrok. De neiging tot terugkeer naar een voormalige woonbuurt is het sterkst bij mishandeling en het minst sterk bij autokraak. Eventueel nader onderzoek naar de bruikbaarheid van deze bevindingen voor opsporingsdoeleinden zou op landelijk niveau gericht moeten zijn.

Achtergrond

De politie is voortdurend op zoek naar manieren om haar werk beter uit te voeren. Het optimaal benutten van beschikbare informatie speelt daarin een belangrijke rol, niet in de laatste plaats bij de opsporing van daders van misdrijven.

In de opsporing wordt door de politie reeds intensief gebruik gemaakt van geografische informatie (plaats delict, woon- en verblijfadressen van eerder aangehouden verdachten) en van in empirisch onderzoek vastgestelde regelmatigheden in het ruimtelijke gedrag van wetsovertreders, zoals het verschijnsel dat de frequentie van misdrijven afneemt met de afstand tot de woning van de dader, en dat derhalve veel misdrijven in de woonomgeving van de daders gepleegd worden. De toepassing van *geografische daderprofilering* als hulpmiddel bij de opheldering van series misdrijven is een voorbeeld van de praktische aanwending van dit soort informatie in de opsporing (Van Koppen, De Poot, & Van Koppen, 2000; Van Koppen, Van der Kemp, & De Poot, 2002).

Een nog niet eerder onderzocht aspect van het ruimtelijke gedrag van wetsovertreders is hun woongeschiedenis, en de implicaties daarvan voor hun ruimtelijke doelwitkeuzes. Het is om uiteenlopende redenen aannemelijk dat misdadigers niet alleen geneigd zijn om in de huidige woonomgeving misdrijven te plegen, maar dat zij ook regelmatig in voormalige woonomgevingen hun slag slaan, zelfs als die voormalige woonomgevingen niet nabij de huidige woonomgeving liggen. Die keuze kan doelgericht en weloverwogen zijn, bijvoorbeeld vanwege het besef dat men over een gedegen kennis beschikt van beschikbare doelwitten en tijdstippen en situaties van verminderd toezicht, maar kan ook een nevenverschijnsel zijn van het feit dat veel mensen na verandering van woonomgeving vaak nog sociale en institutionele bindingen met voormalige woonomgevingen behouden, waardoor ze voor regelmatig terugkerende activiteiten zoals boodschappen, sporten, school- of vriendenbezoek vaak nog terugkeren naar de voormalige woonbuurt. Het doel van het voorliggende onderzoek is om vast te stellen of het inderdaad waar is dat misdadigers geneigd zijn om in hun voormalige woonbuurten misdrijven te plegen.

Als deze veronderstelling over de rol van voormalige woonbuurten in de doelwitkeuze van misdadigers juist is, dan zou dat gegeven ook in het opsporingsonderzoek gebruikt

kunnen worden. De gangbare wijze waarop geografische informatie in de opsporing gebruikt wordt, is dat wanneer ergens een misdrijf is gepleegd door onbekende daders, twee vragen gesteld worden: “welke verdachten pleegden onlangs in de omgeving van de plaats delict een soortgelijk misdrijf?” en “welke verdachten van soortgelijke misdrijven wonen in de omgeving van de plaats delict?”. Als de veronderstelling echter juist is dat voormalige woonomgevingen tot de favoriete pleegplaatsen van veel daders behoren, dan betekent dit dat de politie in de opsporing met vrucht tevens gebruik zou kunnen maken van haar kennis over *eerdere* woonadressen van bekende verdachten. Een concreet voorbeeld: als er een rofoverval gepleegd is in de Zoetermeerse wijk Meerzicht, dan hoeft de verantwoordelijke rechercheur zich in zijn of haar zoektocht niet te beperken tot bijvoorbeeld “verdachten die eerder in Meerzicht een rofoverval pleegden” of “verdachten die ten tijde van hun laatste aanhouding in Meerzicht woonden”, maar kan hij of zij, als die informatie beschikbaar is, ook nagaan “welke verdachten ooit in Meerzicht woonden of nu in Meerzicht wonen”.

Een volgend doel zou in dat geval kunnen zijn om vast te stellen in hoeverre de rechercheur daarmee geholpen zou zijn: leidt het toevoegen van informatie over voormalige woonadressen tot een beter opsporingsresultaat dan informatie over de voormalige pleegadressen en huidige woonadressen van bekende verdachten? Het stellen van die vervolgvraag heeft echter pas zin als er een positief antwoord komt op de eerste vraag (plegen verdachten inderdaad relatief vaak misdrijven plegen in voormalige woonomgevingen?). Als dat niet het geval is kan immers bij voorbaat al vastgesteld worden dat het voor de opsporing irrelevant is waar verdachten vroeger gewoond hebben.

Doel en onderzoeksvragen

Het **doel** van het hier gerapporteerde onderzoek is dus om vast te stellen in hoeverre daders van verschillende typen misdrijven geneigd zijn om doelwitten te kiezen in hun voormalige woonbuurten. Er worden twee **onderzoeksvragen** onderscheiden.

1. Wat zijn de geografische en sociale kenmerken van plegers van misdrijven, en wat zijn de kenmerken van hun verhuismobiliteit (o.a. gemiddelde woonduur op adres naar leeftijd) in verschillende stadia van hun ‘criminele carrière’?

2. Spelen voormalige woonbuurten van plegers van misdrijven een speciale rol bij de keuze van criminele doelwitten? Plegen zij hun misdrijven relatief vaak in voormalige woonbuurten (rekening houdend met relevante sociale, economische en demografische kenmerken van potentiële pleegbuurten en met de afstand tussen huidige en voormalige woonbuurt?). Relevante nevenvragen zijn:
- a. Is dit effect sterker naarmate het vertrek uit de voormalige woonbuurt korter geleden plaatvond?
 - b. Is dit effect sterker naarmate de woonduur in de voormalige woonbuurt langer was?
 - c. Is dit effect sterker bij ‘heimelijke misdrijven’ zoals woninginbraak en autokraak dan bij ‘openlijke’ misdrijven zoals diefstal met geweld en andere geweldsmisdrijven?

In de hier voorliggende rapportage gaat het dus in hoofdzaak om kennisvermeerdering, en nog niet om de vraag of die kennisvermeerdering bruikbaar is in de opsporingspraktijk. In de conclusie wordt beoordeeld in hoeverre de bevindingen aanleiding vormen om vragen naar praktische bruikbaarheid aan te pakken.

Gegevensbronnen en werkwijzen

Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van twee gegevensbronnen: het Herkenningsdienstsysteem (HKS) van de politie Haaglanden, en de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) van de Nederlandse gemeenten. Het HKS is een politieel informatiesysteem dat ontworpen is als hulpmiddel bij de opsporing van misdrijven, hoewel het ook gebruikt wordt om overzichten van de geregistreerde criminaliteit te construeren. De GBA is een informatiesysteem waarmee de Nederlandse gemeenten gegevens over geboorte, overlijden, huwelijk, echtscheiding, verblijfsadres enzovoorts van Nederlandse burgers bijhouden.

HKS

Het HKS van het korps Haaglanden wordt in dit onderzoek gebruikt om vast te stellen op welke locaties welke daders op welke momenten welke misdrijven pleegden. Uit het HKS is een naar type misdrijf gestratificeerde steekproef getrokken van 4410 personen

die in de periode 2004-2005 op enig moment verdacht zijn geweest van een misdrijf dat door de politie geclassificeerd werd als een woninginbraak, autokraak, een overval of een mishandeling (de beoogde omvang van de steekproef van 4000 is met 10 procent opgehoogd omdat met uitval rekening werd gehouden). Hoewel de opname van verdachten die al zeer lang op hun huidige adres wonen en degenen die nog nooit verhuisd zijn feitelijk voor de beantwoording van de onderzoeksvragen irrelevant is (zij hebben geen voormalig woonadres) is er geen voorselectie toegepast op grond van woongeschiedenis. Dit is niet gebeurd omdat het voor de beantwoording van de onderzoeksvragen in een eventueel vervolgonderzoek wél relevant is dat een deel van de populatie niet over voormalige woonadressen beschikt. Als bijvoorbeeld de helft van de bekende verdachten geen voormalige woonadressen heeft, dan zal dit criterium nooit een bijdrage kunnen leveren aan de opsporing van door deze verdachten gepleegde misdrijven.

Bij de selectie van misdrijven is evenmin rekening gehouden met de vraag of de opheldering van het betreffende misdrijf feitelijk aanleiding had gegeven tot enig rekerchewerk (dat wordt in het HKS ook niet als zodanig vermeld). Bij sommige misdrijven, geweldpleging tussen bekenden is daarvan een voorbeeld, is bij aangifte onmiddellijk een verdachte bekend, en de opsporing overbodig.

Omdat de aard van het ten laste gelegde misdrijf een criterium is voor de steekproef-trekking, dient ondubbelzinnig geëxpliciteerd te worden hoe is vastgesteld of een ten laste gelegd misdrijf tot een van de vier categorieën woninginbraak, autokraak, straatroof, en mishandeling behoorde. Bij de classificatie van misdrijven is het schema gevolgd zoals dat is gecodeerd in het computerprogramma DEX 2000, een applicatie die door de KLPD is ontwikkeld voor strategische en tactische analyse van het HKS. Dit schema is gebaseerd op het ten laste gelegde wetsartikel met de zwaarste strafdreiging, aangevuld met in het proces verbaal en in het HKS toegevoegde kenmerken van het delict.

Een misdrijf is gerekend tot de categorie ‘woninginbraak’ indien artikel 311 (lid 5) van het Wetboek van Strafrecht (diefstal met braak) deel uitmaakte van de ten laste gelegde misdrijven, én er als onderdeel van hetzelfde proces-verbaal geen andere misdrijven met een zwaardere strafdreiging ten laste gelegd waren, én de specificatie “uit woning” (code A20) was toegevoegd in het bestand met delictkenmerken. De definitie van ‘autokraak’

was identiek, maar in plaats van de toevoeging “uit woning” was in dit geval de toevoeging “uit auto” (code A01) vereist. Een misdrijf is gerekend tot de categorie ‘overval’ indien artikel 312 (diefstal met geweld tegen persoon) ten laste is gelegd, én als onderdeel van hetzelfde proces-verbaal geen andere misdrijven met een zwaardere strafdreiging ten laste gelegd waren. Het HKS maakt het ook mogelijk om overvallen op straat te onderscheiden van overvallen op winkels, bedrijven en woningen, namelijk door na te gaan of de specificatie “straatroof” (code A24) of “tasjesroof” (code A07) is toegevoegd in het bestand met delictkenmerken. Die selectie is hier niet toegepast, zodat overvallen alle vormen van diefstal met geweld omvatten. De definitie van mishandeling is uitsluitend op de ten laste gelegde misdrijven gebaseerd; een misdrijf wordt tot de categorie ‘mishandeling’ gerekend als een of meer van de van de artikelen 300 t/m 304 ten laste waren gelegd, maar er als onderdeel van hetzelfde proces-verbaal geen andere misdrijven met een zwaardere strafdreiging ten laste gelegd waren. Wanneer bijvoorbeeld ook ‘doodslag’ of ‘moord’ ten laste was gelegd in hetzelfde proces-verbaal (mishandeling is dan in de regel subsidiair toegevoegd, dus als minder ernstige interpretatie van hetzelfde feit), is het misdrijf niet als een geval van mishandeling beschouwd.

GBA

De Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) is een landelijk systeem waarmee de Nederlandse gemeenten adresgegevens en gegevens over geboorte, nationaliteit, huwelijk, overlijden en woonadres registreren. In dit systeem blijven historische gegevens bewaard, waaronder ook de woonadressen in Nederland van alle geregistreerde burgers. Ook vestiging in het buitenland wordt vastgelegd, maar niet met adres. Met behulp van de GBA kan de woongeschiedenis van een persoon gereconstrueerd worden, uiteraard voor zover feitelijke wijzigingen in woonadressen ook daadwerkelijk bij de gemeenten zijn gemeld. Het NSCR heeft een aansluitpunt op het GBA netwerk en is geautoriseerd om (tegen betaling) gegevens over burgers op te vragen.

Het unieke GBA nummer van een verdachte wordt ook in het HKS vastgelegd. In de jaren 2004-2005 was dit nummer ingevuld bij 97 procent van de verdachten. Omdat het sterke vermoeden was dat van de drie procent zonder GBA nummer het merendeel ook feitelijk niet in het GBA geregistreerd zou zijn (bijvoorbeeld toeristen) is geen poging

gedaan om deze personen op een andere manier (bijvoorbeeld een combinatie van naam en geboortedatum) in het GBA op te zoeken.

Van de 4410 verdachten zijn in beginsel alle woninginbraken, autokraken, berovingen en mishandelingen in de gegevensverzameling opgenomen. Door structureel of incidenteel ontbrekende informatie kan een aantal misdrijven, en daardoor ook een aantal verdachten, niet geanalyseerd worden. Dat zijn allereerst misdrijven die wel in het HKS van de regio Haaglanden zijn opgenomen maar buiten die regio gepleegd zijn. Van deze misdrijven is niet in detail is vastgelegd waar zij plaatsvonden (geen postcode, buurt, straat of huisnummers) en dat is essentieel in het onderhavige onderzoek. Hetzelfde geldt voor een gering aantal misdrijven dat wel in de regio plaatsvond, maar waarbij de precieze locatie onbekend is, of in dit onderzoek niet kon worden bepaald met behulp van het Geografisch Basisregister (een bestand met alle adressen in de regio).

Verder is besloten om van elke verdachte op dezelfde dag in dezelfde pleegbuurt maximaal één misdrijf in de analyse op te nemen. Vooral bij het misdrijf autokraak, en in mindere mate ook bij woninginbraak en roofovervallen, komt het regelmatig voor dat een persoon verdacht wordt van meerdere identieke feiten gepleegd op dezelfde dag op ongeveer dezelfde plek. Een voorbeeld is een dader die op een parkeerplaats binnen een uur diefstallen uit vijf verschillende auto's pleegt. Het is moeilijk vol te houden dat deze dader vijf keer een keuze heeft gemaakt over de vraag waar een autokraak te plegen: hij nam de beslissing over de plek slechts één keer, maar de keuze voor een specifieke auto vijf keer. Om deze reden is als algemene regel toegepast dat van een persoon per pleegbuurt maximaal één (willekeurig gekozen) misdrijf in de analyse is opgenomen. Misdrijven gepleegd op dezelfde dag in andere pleegbuurten zijn wel meegenomen, evenals misdrijven in dezelfde pleegbuurt op opeenvolgende dagen.

Het resultaat van deze selecties is dat van 3945 van de 4410 verdachten (89 procent) in de HKS steekproef uiteindelijk de invloed van hun woongeschiedenis op de keuze van pleegbuurten is onderzocht. Deze 3945 verdachten waren gezamenlijk verantwoordelijk voor 7179 geanalyseerde misdrijven. Tabel 1 geeft een overzicht van geslacht, leeftijd en etnische herkomst (CBS definitie) van de verdachten.

Tabel 1: Kenmerken steekproef verdachten (N=3945)

	Aantal	Percentage
GESLACHT		
man	3549	90,0
vrouw	379	10,0
LEEFTIJD (SEPTEMBER 2007)		
12-18	686	17,4
19-22	884	22,4
23-30	891	22,6
31-40	752	19,1
41+	732	18,6
ETNISCHE HERKOMST		
Nederland	1835	46,5
Turkije	300	7,6
Suriname	327	8,3
Ned. Antillen / Aruba	215	5,5
Marokko	712	18,1
Overige	556	14,1
CRIMINELE CARRIERE (DECEMBER 2006)		
beginner (1-2 antecedenten)	1444	36,6
doorstromer (3-10 antecedenten)	1624	41,2
veelpleger (meer dan 10 antecedenten)	877	22,2

Van alle 4410 verdachten met een GBA nummer in de HKS steekproef (dat kunnen meerdere verdachten per misdrijf zijn, en veel verdachten hebben meerdere antecedenten) is het GBA bevraagd van de gemeente waar zij geregistreerd stonden (aan het eind van het jaar waarin zij het misdrijf pleegden op grond waarvan zij in de steekproef zitten). De werking van het GBA systeem is zodanig dat als de betreffende persoon niet meer in de betreffende gemeente woont, het informatieverzoek automatisch wordt doorgestuurd naar de volgende gemeente waar die persoon is ingeschreven, en dit proces herhaalt zich zonodig tot de huidige (of laatste in geval van overlijden of emigratie) gemeente van inschrijving.

Van 4390 (99,6 procent) verdachten is de adresgeschiedenis op deze wijze gereconstrueerd. Van 20 personen (0,4 procent) kon om uiteenlopende redenen geen adresgeschiedenis gereconstrueerd worden.

Onderzoeksvraag 1 wordt beantwoord door de woongeschiedenissen van de verdachten te relateren aan persoonlijke kenmerken zoals leeftijd, geslacht en etnische afkomst en aan

hun criminele carrière (i.c., of op basis van hun aantal antecedenten tot de beginners, doorstromers of veelplegers gerekend moeten worden).

Onderzoeksvraag 2 wordt beantwoord door een bij het NSCR ontwikkeld model voor de selectie van pleegbuurten (Bernasco, 2006; Bernasco & Nieuwbeerta, 2003; 2005) uit te breiden met het kenmerk “voormalige woonbuurt”. Met dat model wordt nagegaan in hoeverre het gegeven dat een bepaalde buurt de voormalige woonbuurt is van een dader, die buurt voor de dader aantrekkelijker maakt als pleegbuurt. Het voordeel van dat (regressie)model is dat tegelijkertijd rekening wordt gehouden met andere kenmerken die de buurt aantrekkelijk maken voor deze dader (zoals de afstand tot zijn huidige woonbuurt) of voor alle daders (zoals de vraag of de buurt centraal of perifeer gesitueerd is, en of zij geschikte doelwitten bevat).

Resultaten

Van 4390 van de 4410 verdachten is de adresgeschiedenis of een deel daarvan gereconstrueerd. De adresgeschiedenis is alleen volledig indien de persoon niet op meer dan 6 verschillende adressen gewoond heeft, waarbij officiële vestiging in het buitenland ook als adres telt¹. Als de adresgeschiedenis niet volledig is, zijn steeds de 6 laatste adressen bekend.

Tabel 2 laat zien bij hoeveel verdachten hoeveel adressen uit de adresgeschiedenis niet gebruikt zijn. Bij twee van de drie verdachten (67 procent) is de adresgeschiedenis volledig en blijven er geen adressen ongebruikt, bij 7 procent blijft 1 adres ongebruikt, bij 5 procent 2 adressen, enzovoorts. Het niet kunnen gebruiken van de volledige adresgeschiedenissen van alle verdachten impliceert dat we van alle 4390 verdachten

- ofwel hun Nederlandse adres in augustus 2007 kennen (dat geldt voor 4035 ofwel 92 procent),
- ofwel weten dat ze in augustus 2007 in het buitenland gevestigd waren (dat geldt voor 323 verdachten, ofwel 7,36 procent),

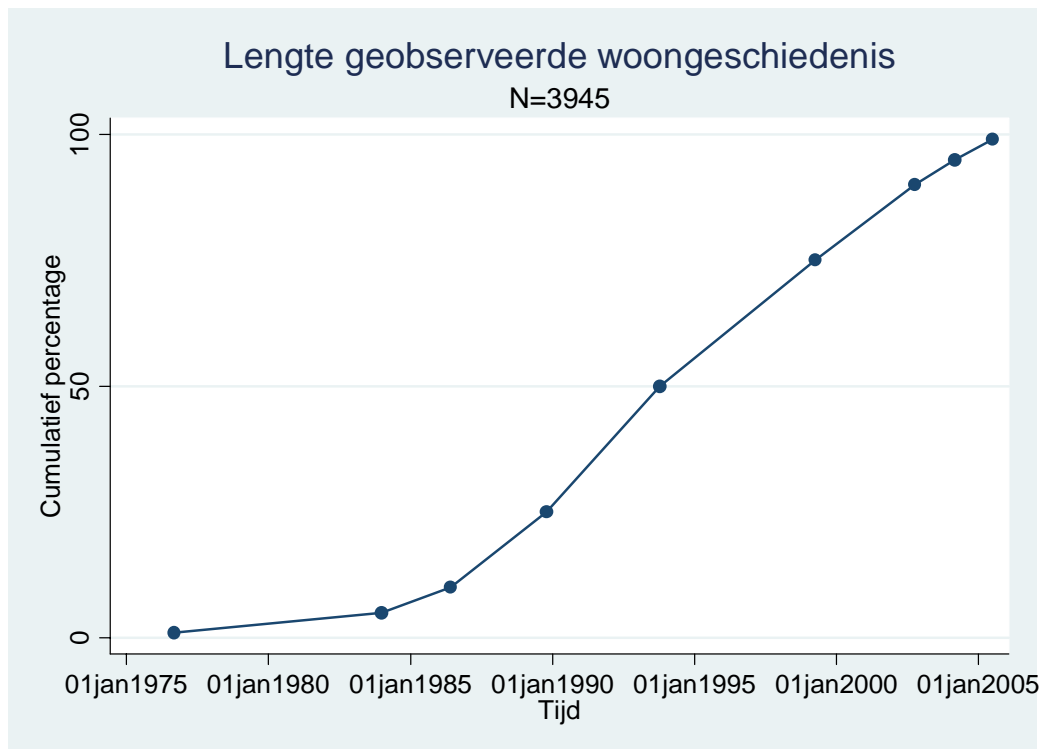
¹ De beperking tot 6 adressen is een beperking van de door NSCR aangeschafte software die GBA gegevens voor verdere analyse geschikt maakt. Het opheffen van deze beperking is dermate tijdrovend dat er van is afgezien om vertraging in de eindrapportage te voorkomen.

- ofwel hun laatste adres kennen indien ze zijn overleden (dat geldt voor 32 verdachten, ofwel 0,73 procent)

Tabel 2: Aantal adressen niet gebruikt bij de reconstructie van de adresgeschiedenis

	Aantal	%
0 (volledig)	2,662	67,5
1	263	6,7
2	196	5,07
3	154	3,9
4	142	3,6
5	112	2,8
6	95	2,4
7	70	1,8
8	40	1,0
9	49	1,2
10	31	0,8
11	22	0,6
12	29	0,7
13	17	0,4
14	13	0,3
15	10	0,3
16 of meer	40	1,0
Totaal	3.945	100

We kennen dus steeds het laatste adres van de verdachten, maar de tijdsduur waarover we kunnen terugkijken in de hun adresgeschiedenis is variabel. Figuur 1 laat zien voor welk deel van de verdachten we hoe ver terug kunnen kijken in hun adresgeschiedenis. Bij 1 procent van de verdachten gaat de verhuisgeschiedenis verder terug dan december 1975. Bij vijf procent gaat de adresgeschiedenis verder terug dan september 1983, en bij de helft van alle verdachten verder dan oktober 1993. Aan de andere kant van de verdeling zien we dat we bij 5 procent van de verdachten niet verder terug kunnen kijken dan maart 2004.

Figuur 1: Cumulatieve verdeling van de lengte van de periode waarover in de woongeschiedenis kan worden teruggekeken. Bron: Gemeentelijke Basis Administratie

Verhuismobiliteit van verdachten

Op basis van de adresgeschiedenis van de verdachten kan worden vastgesteld hoe vaak zij van adres wisselen, en in hoeverre er in dat opzicht sprake is van verschillen tussen groepen verdachten. Omdat de duur van periode waarover in de adresgeschiedenis kan worden ‘teruggekeken’ variabel is dient het aantal adressen waarop de verdachten gewoond hebben gerelateerd te worden aan de duur van de geobserveerde periode. We berekenen om die reden de adresintensiteit van een verdachte als het aantal adressen per 10 jaar. Daartoe delen we aantal vastgestelde adressen (buitenlands verblijf telt daarbij voor een enkel adres) door de duur waarover adresgegevens beschikbaar zijn, en vermenigvuldigen het resultaat met de ratio van 10 en de geobserveerde periode in jaren. Deze procedure levert een schatting op van de adresintensiteit, het aantal verschillende adressen waar een verdachte gedurende 10 jaren achtereenvolgens woont. Dit is een belangrijk gegeven, omdat als de verhuismobiliteit erg laag is, het weinig zin heeft om

adresgeschiedenissen te bestuderen. In tabel 3 wordt een beeld van de adresintensiteit van de verdachtenpopulatie gegeven.

Tabel 3: Adres- en postcodeintensiteit (geschatte aantal adressen/ postcodes in 10 jaar)

Aantal in 10 jaar	adressen	%	%	postcodes
0 — 1,0	490	12,4	15,4	607
1,1 — 2,0	924	23,4	26,4	1.040
2,1 — 3,0	646	16,4	14,7	578
3,1 — 5,0	616	15,6	16,0	630
5,1 — 10,0	769	19,5	17,4	688
meer dan 10	500	12,7	10,2	402
Totaal	3.945	100	100	3.945

Ruim 12 procent van de verdachten is tamelijk honkvast en verhuist maximaal 1 keer per 10 jaar, terwijl een kwart 1 tot 2 keer per 10 jaar van woning verandert.

Een adreswijzing betekent niet altijd ook een verandering van woonbuurt. Aan de rechterkant van tabel 3 is aangegeven in hoeveel verschillende postcodegebieden de verdachten naar schatting in 10 jaar wonen. Gemiddeld woont men uiteraard in minder verschillende postcodegebieden dan op verschillende adressen, maar het verschil is niet bijzonder groot. Verdachten veranderen vrij vaak van woning maar ook vrij vaak van woonomgeving. De adres- en postcodeintensiteit zijn vervolgens uitgesplitst naar leeftijd, geslacht, etnische herkomst en status van de criminele carrière van de verdachten.

Veelplegers blijken, met een adresmobiliteit van 4,4 adressen per 10 jaar, mobieler dan doorstromers (3,4 adressen per 10 jaar) en beginners (3,0 adressen per 10 jaar). De overige verschillen tussen mannen en vrouwengroepen zijn gering, en worden hier dan ook verder niet gerapporteerd.

Woonbuurten van verdachten en verhuismobiliteit

Om een beeld te krijgen van de geografische verdeling van verdachten en van de kenmerken van hun woonomgevingen maken we gebruik van de het laatste adres in Nederland. Dat is dus hun adres in augustus 2007, hun laatste adres in Nederland als zij in augustus 2007 in het buitenland gevestigd waren, of het adres waar zij gevestigd waren toen zij overleden.

Van de 323 verdachten die in het buitenland verbleven is geen adres in het buitenland bekend. Van de 4067 verdachten met een laatste adres in Nederland kunnen we op basis van de 6-positie en 4-positie postcodes iets zeggen over de aard van de buurten en wijken waar de verdachten wonen.

Op basis van steekproefsgewijze controles is vastgesteld dat mensen in sommige gevallen in het GBA geregistreerd worden op het adres van de penitentiaire inrichting (Huis van Bewaring, gevangenis of Tbs-kliniek) waar zij verblijven. Dit gebeurt blijkbaar wanneer verdachten voor langere tijd achter de tralies gaan en geen ander vestigingsadres meer hebben. Het verblijf in een penitentiaire inrichting kan in de context van dit onderzoek nauwelijks als ‘voormalig woonadres’ gezien worden (deels wellicht wel indien het om een open of halfopen inrichting gaat waarbij wel een zekere vertrouwdheid met en kennis van de omgeving van de inrichting zal ontstaan), en zou daarom idealiter op dezelfde wijze benaderd dienen te worden als verblijf in het buitenland. Binnen de voor het onderzoek beschikbare tijd kon echter niet meer gecontroleerd worden welke adressen overeen kwamen met het adres van een van de Nederlandse penitentiaire inrichtingen. Verder blijkt uit incidentele controles (bijvoorbeeld op adressen die bij meerdere personen in de steekproef voorkomen) dat verdachten soms geregistreerd staan op instellingsadressen, zoals dat van de Haagse organisaties CTMO voor dak- en thuislozenzorg en Parnassia voor verslavings- en geestelijke gezondheidszorg. Deze adressen worden soms beschikbaar gesteld als ‘briefadres’, zodat ook daklozen over een adres beschikken dat vereist is om van bepaalde diensten (zoals een bijstandsuitkering) gebruik te kunnen maken. Het was in dit onderzoek niet mogelijk om vast te stellen of het om een daadwerkelijk verblijfsadres gaat of om een administratief adres. Met deze kanttekeningen in het achterhoofd is van belang om na te gaan wat de huidige vestigingsgemeente is van verdachten die in de periode 2004-2006 in de regio Haaglanden woonden en daar op verdenking van het plegen van een misdrijf werden aangehouden.

Allereerst is opmerkelijk dat we de verdachten anno 2007 in heel Nederland terugvinden, hoewel ieder van hen in de regio Haaglanden woonachtig was ten tijde van het misdrijf dat aanleiding vormde voor opname in de steekproef. Tabel 4 laat zien dat een grote meerderheid van de verdachten (86 procent) weliswaar nog steeds in de regio Haaglanden

woont (60 procent in Den Haag en 26 procent in een van de andere gemeenten), maar dat 14 procent inmiddels elders woont, veelal in steden in de omgeving, zoals Rotterdam, Amsterdam en Leiden.

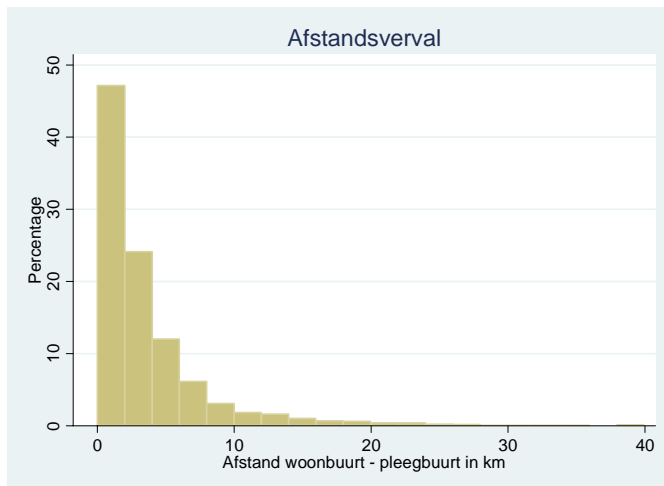
Tabel 4: Huidige vestigingsgemeente van de verdachten*

Woonplaats	aantal	percentage
's-Gravenhage	2453	60,3
Zoetermeer	317	7,8
Delft	232	5,7
Leidschendam-Voorburg	125	3,1
Westland	134	3,3
Rijswijk	126	3,1
Overige Haaglanden	98	2,4
Subtotaal Haaglanden	3485	85,7
Rotterdam	118	2,9
Amsterdam	38	0,9
Leiden	27	0,7
Rest Nederland	399	9,8
Totaal Nederland	4067	100,00
Buitenland	323	
	4390	

* Betreft alle in GBA gevonden verdachten, inclusief degenen die vanwege ontbrekende HKS-informatie buiten de verdere analyse zijn gebleven.

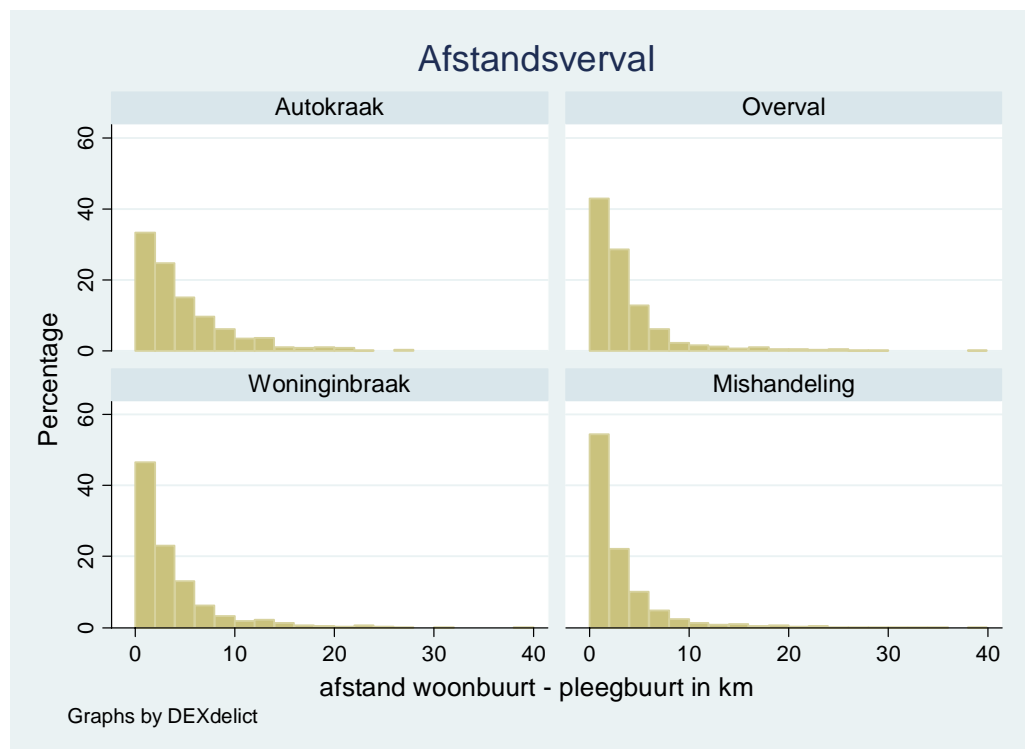
Pleeglocaties en voormalige woonbuurten

Het zogenaamde afstandsverval (*distance decay*) is een bekend verschijnsel in de studie van ruimtelijk gedrag: de frequentie van gekozen bestemmingen neemt af met de afstand tot de woonlocatie. In de criminologie wordt deze relatie gebruikt om de afstand tussen de woning van de dader en de plaats van het door hem of haar gepleegde misdrijf te karakteriseren: veel misdrijven wordt dicht bij huis gepleegd, en slechts weinig op grote afstand. Dit afstandsverval zien we ook terug in de hier geanalyseerde gegevens (waarbij als afstand gemeten is tussen de middelpunten van het postcodegebied waar de dader woonde en het postcodegebied waar hij of zij het misdrijf pleegde. In Figuur 2 is deze relatie weergegeven.

Figuur 2: Afstand woonbuurt-pleegbuurt

Figuur 3 toont de afstandsvervalcurve voor de vier typen misdrijven afzonderlijk. De figuur laat zien dat vooral mishandeling vaak op korte afstand van de woonbuurt plaatsvindt, vaak overigens niet alleen in de eigen woonbuurt maar ook in de eigen woning, zoals bij huiselijk geweld.

Figuur 3: Afstand woonbuurt - pleegbuurt afzonderlijke misdrijven

Spelen voormalige woonbuurten een rol bij pleegbuurtkeuze?

Het antwoord op de hoofdvraag, spelen voormalige woonbuurten een rol bij de keuze voor een pleegbuurt, zal uiteindelijk geleverd dienen te worden door de uitkomsten van modelschattingen en statistische toetsen. Op basis van de uitkomsten van de modellen kan pas bepaald worden of voormalige woonbuurten een rol van betekenis spelen bij de keuze van pleegbuurten.

Voordat we naar de modelmatige benadering en het toetsen van hypothesen overgaan, lijkt het zinvol om stil te staan bij tabel 5, waarin wordt beschreven hoe vaak het feitelijk gebeurt dat de pleegbuurt samenvalt met de huidige woonbuurt of een voormalige woonbuurt van de dader. De kolommen onder het kopje ‘totaal’ laten zien dat 22 procent van de 7179 bestudeerde misdrijven in de huidige woonbuurt van de dader gepleegd wordt, en 6,4 procent in een voormalige woonbuurt. De andere kolommen laten zien dat autokraken en overvallen minder vaak in zowel de huidige woonbuurt als een voormalige woonbuurt plaatsvinden. Vooral mishandeling speelt zich vaak af in huidige en in voormalige woonbuurten.

Tabel 5: Hoe vaak was de pleegbuurt een huidige of voormalige woonbuurt?

	totaal		autokraak		overval		woninginbraak		mishandeling	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
huidige	1596	22,2	109	9,3	190	12,3	271	21,9	1026	31,9
voormalige	458	6,4	48	4,1	82	5,3	75	6,1	253	7,9
nooit	5125	71,4	1019	86,7	1277	82,4	894	72,1	1935	60,2
Totaal	7179	100	1176	100	1549	100	1240	100	3214	100

Bij de interpretatie van deze percentages dient steeds het volgende bedacht te worden. Allereerst zijn de gevonden percentages direct afhankelijk van de gekozen ruimtelijke eenheid van analyse. Hier is dat een 4-positie postcodegebied. Wanneer we een grotere eenheid kiezen, bijvoorbeeld Haagse stadsdelen en woonplaatsen in de regio Haaglanden, dan wordt het percentage ‘huidige woonbuurt’ vanzelfsprekend groter maar het percentage ‘voormalige woonbuurt’ lager, dit laatste omdat een steeds groter gebied ‘huidige woonbuurt’ is en daarmee niet meer ‘voormalige woonbuurt’. Kiezen we echter een kleinere ruimtelijke eenheid, bijvoorbeeld een 6-positie postcodegebied, dan worden beide percentages, zowel ‘huidige woonbuurt’ als ‘voormalige woonbuurt’ lager, omdat

de huidige en voormalige woonbuurten een veel geringer deel van de potentiële pleeglocaties omvatten.

Verder dient bedacht te worden dat het percentage misdrijven dat in een voormalige woonbuurt plaatsvindt aan de bovenkant begrensd wordt doordat een bepaald deel van de verdachten geen voormalige woonbuurt heeft, omdat zij altijd in de huidige buurt gewoond hebben (ook dit percentage is weer groter naarmate de ruimtelijke eenheid van analyse groter is).

Wanneer men de percentages beschouwt vanuit de potentiële bijdrage aan het opsporen van misdrijven, dan is 6,4 procent het maximale percentage misdrijven waarbij kennis van de woongeschiedenis van verdachten zou kunnen bijdragen aan de opsporing. Dat is uiteraard minder dan de maximale bijdrage die kennis van het huidige woonadres van verdachten kan opleveren (22,2 procent), maar is zeker niet verwaarloosbaar. Eén en ander hangt uiteraard ook af van het ophelderingspercentage van het betreffende misdrijf. Bij misdrijven met notoir lage ophelderingspercentages (zoals autokraak en woning-inbraak) is een procent al een behoorlijke toename, maar voor andere soorten misdrijven geldt dat in mindere mate.

Zoals betoogd is de vraag naar de praktische bruikbaarheid voor de opsporing in de voorliggende analyse nog niet direct aan de orde, maar bestuderen we allereerst de relevantie van voormalige woonbuurten voor de locatiekeuze van plegers van misdrijven. Dat gebeurt met behulp van een model waarin meerdere mogelijke keuzecriteria voor pleegbuurten zijn opgenomen. Dit *statistische model van pleegbuurtkeuze*, eigenlijk een zogenoemd conditioneel logit model (voor details zie Bernasco & Nieuwbeerta, 2005, of Bernasco, 2006), gaat uit van een dader die in een bepaalde buurt woont (hier een 4-positie postcodegebied zoals bijvoorbeeld 2331, een deel van de Stevenshof in Leiden), en stelt de vraag: welke criteria voorspellen in welke buurt (ook een 4-positie postcode) deze dader het bewuste misdrijf pleegt? Daartoe worden alle mogelijke buurten in Nederland met hun eigenschappen (stedelijkheid, bevolkingsdichtheid, welvaart, enzovoorts) op een rijtje gezet, inclusief de relatie tot de dader – onder meer de afstand van de mogelijke pleegbuurt tot de woonbuurt van de dader, maar ook of de dader er vroeger gewoond heeft, en zo ja hoe lang en hoe lang geleden. Door nu de eigenschappen van de feitelijk door de dader gekozen buurt te vergelijken met de eigenschappen van alle

niet gekozen buurten kan iets gezegd worden over het belang van die eigenschappen bij de keuze van een pleegbuurt.

Is de buurt de huidige of de voormalige woonbuurt van de verdachte?

In de eerste twee kolommen van tabel 6 presenteren we de uitkomsten van twee modellen waarmee we de vraag kunnen beantwoorden of een buurt een grotere kans heeft om als pleegbuurt gekozen te worden indien die buurt de huidige woonbuurt van de dader is, of als de buurt een voormalige woonbuurt van de dader is (de gekozen definitie impliceert dat de huidige woonbuurt niet tevens voormalige woonbuurt kan zijn, ook niet als de dader er voorheen woonde maar in de tussentijd elders woonde).

Tabel 6: Conditioneel logit model van pleegbuurtkeuze. N=136 buurten, 6147 misdrijven, 3784 verdachten. Odds ratio coëfficiënten (OR) en Z-waarden. Herkenningsdienstsysteem Politie Haaglanden 2004-2006 en Gemeentelijke Basis Administratie.

kenmerk pleegbuurt	model A		model B		model C		model D	
	OR	Z	OR	Z	OR	Z	OR	Z
huidige woonbuurt	7,80**	35,40	9,19**	37,31	9,22**	37,41	9,19**	37,32
voormalige woonbuurt			4,90**	21,52				
HOE LANG GEWOOND								
korter dan twee jaar					3,63**	11,03		
langer dan twee jaar					6,24**	21,01		
HOE LANG GELEDEN								
langer dan twee jaar							4,16**	14,59
korter dan twee jaar							6,38**	19,29
nooit woonbuurt	—		—		—		—	
afstand (kilometers)	0,78**	-26,09	0,79**	-25,26	0,79**	-25,25	0,79**	-25,33
alleenstaanden (%)	10,5**	12,41	9,25**	11,74	9,36**	11,76	9,30**	11,79
inwoners (× 1000)	1,10**	17,91	1,09**	15,89	1,09**	15,94	1,09**	15,85
pseudo R ²	0,20		0,22		0,22		0,22	

** p < .01 eenzijdig

In model A wordt het effect van “huidige woonbuurt” onderzocht, in model B wordt zowel het effect van “huidige woonbuurt” als van “voormalige woonbuurt” onderzocht. Daarnaast wordt in beide modellen rekening gehouden met het bekende verschijnsel van afstandsverval, en wordt de afstand van de potentiële pleegbuurt tot de huidige woonbuurt als controlevariabele opgenomen. Verder houden we er, via de omvang van de buurtbevolking en het percentage alleenstaanden in de buurt (twee variabelen die we op

basis van hun verklarende bijdrage hebben geselecteerd uit een langere lijst met demografische en sociale kenmerken) rekening mee dat sommige buurten vanwege de sociale samenstelling en/of aanwezige voorzieningen meer of minder misdrijven ‘aantrekken’. De in tabel 6 gepresenteerde ‘odds ratio’ (OR) effecten geven aan met welke factor de kans verandert dat de buurt gekozen wordt, als de betreffende verklarende variabele een eenheid toeneemt. Coëfficiënten met een waarde tussen 0 en 1 indiceren dat een toename van de verklarende variabele de kans verkleint dat de buurt gekozen wordt. Het effect van afstand in model A (0,78), bijvoorbeeld, betekent dat de kans dat een dader een pleegbuurt kiest met een factor 0,78 (dus met 22 procent) afneemt als die buurt een kilometer verder van zijn woonbuurt verwijderd ligt. Coëfficiënten met een waarde van 1 of hoger wijzen op een positief effect: een toename betekent dat de buurt een grotere kans heeft om als pleegbuurt gekozen te worden. Bij variabelen die slechts de waarde 0 of 1 kan aannemen is het effect het kansverschil tussen de groep met de waarde 1 en de vergelijkingsgroep. In de hier gerapporteerde analyses is dat steeds de groep van buurten waar de betreffende nooit gewoond heeft en ook nu niet woont.

Duidelijk is dat zowel “huidige woonbuurt” als “voormalige woonbuurt” een grote rol spelen bij de keuze van een pleegbuurt (zie model B). Ten opzichte van een buurt die noch huidige noch voormalige woonbuurt is, is de kans van de huidige woonbuurt om als pleegbuurt gekozen te worden ruim 9 keer zo groot, en die van een voormalige woonbuurt bijna 5 keer zo groot. De vraag of de voormalige woonbuurt een rol speelt dient dus positief beantwoord te worden, en wel in die zin dat voormalige woonbuurten relatief vaak als plaats delict worden geselecteerd.

Hoe lang en hoe lang geleden heeft verdachte in voormalige woonbuurt gewoond?

Wanneer men vanuit theoretisch perspectief de invloed van voormalige woonbuurten op het geografische gedrag beschouwt, dan ligt het voor de hand om te veronderstellen dat die invloed zowel samenhangt met de lengte van de periode die de persoon in de voormalige woonbuurt heeft doorgebracht, als met de lengte van de periode die verstreken is sinds het vertrek uit de voormalige woonbuurt. Beide hebben immers te maken hebben met de kennis van en binding met de buurt die de voormalige bewoner heeft. De bevinding dat voormalige woonbuurten vaker als pleegbuurt gekozen worden is daarom pregnanter en betekenisvoller als bovendien blijkt dat buurten waar men lang

gewoond heeft kansrijker zijn om als pleegbuurt gekozen te worden dan buurten waar men kort gewoond heeft, en als buurten waar men recentelijk nog gewoond heeft kansrijker zijn daar buurten waar men langer geleden woonde. Het gaat hierbij dus om een nadere precisering van het begrip “voormalige woonbuurt”.

We hebben de relatie van een verdachte met een bepaalde buurt (ten tijde van het misdrijf) als volgt in zes elkaar wederzijds uitsluitende categorieën verdeeld :

- de verdachte woont in de betreffende buurt (“eigen buurt”)
- de verdachte woonde langer dan twee jaar in de betreffende buurt, en vertrok er minder dan twee jaar geleden (“langdurend en recent”)
- de verdachte woonde langer dan twee jaar in de betreffende buurt, en vertrok er meer dan twee jaar geleden (“langdurend en vroeger”)
- de verdachte woonde korter dan twee jaar in de betreffende buurt, en vertrok er voor het laatste minder dan twee jaar geleden (“kortdurend en recent”)
- de verdachte woonde korter dan twee jaar in de betreffende buurt, en vertrok er voor het laatste meer dan twee jaar geleden (“kortdurend en vroeger”)
- de verdachte woont niet in de betreffende buurt, en woonde er ook nooit

De keuze voor een periode van twee jaar is in beide verdelingen (de verdeling van de vroegere woonduur en die van de verstreken tijd sinds vertrek uit de voormalige woonbuurt) ongeveer gelijk aan de mediaan, waardoor in alle categorieën een voldoende groot aantal waarnemingen beschikbaar is voor het vaststellen van verschillen.

In de derde kolom van tabel 6 (model C) worden de resultaten getoond van een model waarin het effect van “voormalige woonbuurt” in tweeën wordt gesplitst: een effect voor buurten waar de verdachte minstens dan twee jaar heeft gewoond en een effect voor buurten waar de verdachte minder dan twee jaar heeft gewoond. Duidelijk is dat de kans om als pleegbuurt gekozen te worden voor beide soorten buurten groter is dan voor buurten waar de dader nooit gewoond heeft, maar ook blijkt dat buurten waar de dader minstens twee jaar woonde een grotere kans hebben dan buurten waar de dader korter woonde. Dit bevestigt de veronderstelling dat de aantrekkende werking van een voormalige pleegbuurt toeneemt naarmate de dader er langer gewoond heeft.

In de vierde kolom van tabel 6 (model D) staat niet de duur van het verblijf in een voormalige woonbuurt centraal, maar de vraag hoe lang geleden men er vertrok. Ook de

uitkomsten van dit model bevestigen onze intuïtie: woonbuurten waar de dader minder dan twee jaar geleden uit vertrok worden vaker gekozen dan buurten waar de dader langer dan twee jaar terug voor het laatst uit verhuisde (die op zich weer vaker worden gekozen dan buurten waar de dader nooit woonde).

In tabel 7 completeren we deze exercitie, en bestuderen we de effecten van vier categorieën voormalige pleegbuurten simultaan. De uitkomsten laten zien, en dat is gezien de voorgaande argumenten en gepresenteerde uitkomsten ook te verwachten, dat het effect van voormalige woonbuurten bij alle categorieën positief en significant is, maar verreweg het sterkst is voor buurten waar de verdachte tot voor kort en relatief lang woonde. Het effect van buurten waar hij of zij recentelijk kortdurend woonde is ongeveer even groot als dat van buurten waar hij of zij langer geleden voor een langdurig woonde. Het geringste effect zien we bij buurten waar de dader relatief lang geleden kortstondig woonde. In dergelijke buurten heeft hij of zij slechts kort de gelegenheid gehad om contacten en kennis van de omgeving op te bouwen, en die contacten en kennis zijn inmiddels waarschijnlijk meer verouderd dan die welke in recentere woonbuurten werden opgedaan.

Tabel 7: Conditioneel logit model van pleegbuurtkeuze. N=136 buurten, 6147 misdrijven, 3784 verdachten. Odds ratio coëfficiënten (OR) en Z-waarden. Herkenningsdienstsysteem Politie Haaglanden 2004-2006 en Gemeentelijke Basis Administratie.

kenmerk pleegbuurt	OR	Z
huidige woonbuurt	9,21**	35,40
VOORMALIGE WOONBUURT		
langdurend (> 2 jaar) en recent (< 2 jaar)	9,35**	19,38
kortdurend (< 2 jaar) en recent (< 2 jaar)	4,23**	9,63
langdurend (> 2 jaar) en vroeger (> 2 jaar)	4,99**	14,04
kortdurend (< 2 jaar) en vroeger (> 2 jaar)	3,26**	7,13
nooit woonbuurt	—	
afstand (kilometers)	0,79**	-25,36
alleenstaanden (%)	9,40**	11,82
inwoners (× 1000)	1,09**	15,89
pseudo R ²	0,22	

** p < .01 eenzijdig

Openlijke en heimelijke misdrijven

De verdachtensteekproef uit het HKS is geselecteerd en gestratificeerd op de aard van de gepleegde misdrijven. Twee van die typen misdrijven, woninginbraak en autokraak, zijn ‘heimelijk’ van aard: zij vereisen geen fysiek contact of oogcontact met een slachtoffer of getuige, en in de regel worden zij ook gepleegd zonder enig contact met slachtoffers of getuigen. Twee andere delicten, overval (diefstal met geweld) en mishandeling, zijn ‘openlijke’ delicten: er is contact, vaak fysiek contact, met het slachtoffer. Het verschil tussen deze heimelijke en openlijke misdrijven is enerzijds dat er bij openlijke delicten veelal van geweld sprake is (maar dat hoeft niet altijd, de verkoop van harddrug is een openlijk misdrijf maar bestaat in principe uit een geweldloze transactie) en anderzijds dat, mede vanwege het slachtoffercontact, de identiteit van de dader eenvoudiger is vast te stellen en dat openlijke delicten daarom vaker worden opgehelderd.

Omdat in huidige en voormalige woonbuurten de kans op herkenning door slachtoffers en omstanders groter zal zijn dan in buurten waar men nooit gewoond heeft, is te verwachten dat de effecten van “huidige woonbuurt” en “voormalige woonbuurt” verschillen tussen ‘heimelijke’ misdrijven (waar herkenning niet direct aan de orde is) en ‘openlijke’ misdrijven, waar herkenning een evident risico is.

Om deze hypothese te toetsen hebben we deze beide effecten (van “huidige woonbuurt” en “voormalige woonbuurt”, zonder nadere specificatie) gesplitst tussen heimelijke en openlijke misdrijven, en ter nadere controle ook tussen alle vier de misdrijf categorieën. In tabel 8 worden de resultaten getoond.

Uit de in tabel 8 weergegeven uitkomsten (model A) blijkt dat de hypothese verworpen moet worden. Sterker nog: zowel het effect van “huidige woonbuurt” als van “voormalige woonbuurt” blijkt (significant) sterker te zijn bij openlijke misdrijven dan bij heimelijke misdrijven, precies het tegenovergestelde van hetgeen verwacht werd. In model B beschouwen we daarom de effecten van “huidige woonbuurt” en van “voormalige woonbuurt” voor elk van de vier onderscheiden typen misdrijven afzonderlijk. Vooral mishandeling blijkt relatief vaak in de eigen woonbuurt en in een voormalige woonbuurt plaats te vinden, gevolgd door woninginbraak en overval. Bij de keuze van een pleegbuurt voor het misdrijf autokraak spelen de huidige en voormalige woonbuurt nog steeds een rol, maar minder sterk dan voor de andere typen misdrijven.

Tabel 8: Conditioneel logit model van pleegbuurtkeuze. N=136 buurten, 6147 misdrijven, 3784 verdachten. Odds ratio coëfficiënten (OR) en Z -waarden. Herkenningsdienstsysteem Politie Haaglanden 2004-2006 en Gemeentelijke Basis Administratie.

kenmerk pleegbuurt	model A		model B	
	OR	Z	OR	Z
OPENLIJKE VERSUS HEIMELIJKE MISDRIJVEN				
huidige woonbuurt : openlijke misdrijven ¹	10,6**	35,92		
huidige woonbuurt : heimelijke misdrijven ¹	5,34**	19,56		
voormalige woonbuurt: openlijke misdrijven ²	5,70**	20,57		
voormalige woonbuurt: heimelijke misdrijven ²	3,37**	9,60		
MISDRIJFTYPEN AFZONDERLIJK				
huidige woonbuurt: mishandeling			14,91**	39,01
huidige woonbuurt: overval			4,15**	4,15
huidige woonbuurt: woninginbraak			8,16**	21,12
huidige woonbuurt: autokraak			2,91**	7,31
voormalige woonbuurt: mishandeling			6,79**	21,12
voormalige woonbuurt: overval			3,87**	7,17
voormalige woonbuurt: woninginbraak			4,82**	10,89
voormalige woonbuurt: autokraak			2,24**	3,99
nooit woonbuurt	—		—	
afstand (kilometers)	0,78**	-25,11	0,78**	-25,07
alleenstaanden (%)	8,75**	11,98	9,32**	12,37
inwoners (× 1000)	1,08**	16,18	1,09**	16,71
pseudo R ²	0,22		0,22	

** p < .01 eenzijdig

¹ Effect van huidige woonbuurt sterker bij openlijke misdrijven (p < 0,001)

² Effect van voormalige woonbuurt sterker bij openlijke misdrijven (p < 0,001)

Conclusies en aanbevelingen

In dit onderzoek zijn twee vragen beantwoord. Allereerst de beschrijvende vraag naar de woongeschiedenis van plegers van misdrijven. We hebben vastgesteld dat de verhuismobiliteit onder verdachten redelijk hoog is, in ieder geval zodanig dat vrij frequent van woonadres en woonbuurt gewisseld wordt. De tweede en centrale vraag is of voormalige woonbuurten een speciale rol spelen bij de selectie van criminele doelwitten. Het antwoord op die vraag is een ondubbelzinnig 'ja'. Verdachten plegen relatief vaak een misdrijf in een voormalige woonbuurt. De aantrekkingskracht van de voormalige woonbuurt is het sterkst naarmate men er langer gewoond heeft en naarmate het korter geleden is dat men er vertrok. De voormalige woonbuurt lijkt bij de locatiekeuze van

uiteenlopende soorten misdrijven een rol te spelen. In tegenstelling tot de verwachting is het effect sterker bij openlijke misdrijven (vooral bij mishandeling) dan bij heimelijke delicten (woninginbraak en autokraak). Omdat dit ook geldt voor de rol van de huidige woonbuurt, speelt de inschatting van het risico van herkenning slechts zeer beperkt een rol bij mishandeling. Het ligt meer voor de hand dat veel gevallen van mishandeling plaatsvinden tussen bekenden, bijvoorbeeld voormalige partners, en tot stand komen door escalatie van bestaande conflicten. Dat die tot uiting komen in huidige en voormalige woonbuurten heeft wellicht vooral te maken met het gegeven dat dit de locaties zijn waar men elkaar treft en de conflicten weer oplaaien.

Bij de bevindingen is rekening gehouden met, en dus gecorrigeerd voor, het feit dat verdachten vaak in de eigen woonomgeving en op korte afstand van de eigen woning misdrijven plegen. De conclusies zijn dus geen artefact van de feit dat voormalige woonbuurten vaak dicht bij de huidige woonbuurt liggen. Er is ook gecorrigeerd voor enkele buurtkenmerken waarvan bekend is dat zij met criminaliteit samenhangen, zoals het inwonertal en het percentage alleenstaanden. Wel dient men er op bedacht te zijn dat alle resultaten gebaseerd zijn de registratie van opgehelderde misdrijven. De ophefderingspercentages van de onderscheiden typen misdrijven zijn laag (ruimschoots onder de 10 procent voor de 'heimelijke' misdrijven autokraak en woninginbraak en wat hoger voor de 'openlijke' misdrijven overval en mishandeling) en de opgehelderde misdrijven zijn mogelijk niet representatief voor alle misdrijven.

De bevinding dat daders misdrijven plegen in de omgeving van voormalige woonadressen, en dat dit vooral gebeurt als men er relatief lang gewoond heeft en recentelijk is vertrokken, doet vermoeden dat het traceren en reconstrueren van de adresgeschiedenissen van bekende daders in potentie een strategisch instrument is bij de opsporing van misdrijven. Blijkbaar moeten we de dader van een misdrijf niet alleen zoeken onder de huidige buurtbewoners, maar vaak ook onder voormalige buurtbewoners.

De vraag of het verstandig is om deze bevindingen op systematische wijze in het politionele opsporingsonderzoek te gebruiken, op welke manier, in welke situaties en bij welke soorten misdrijven, is daarmee uiteraard nog niet beantwoord. Die vraag kan alleen

beantwoord worden door nader wetenschappelijk onderzoek te doen. De hier gepresenteerde bevindingen laten zien dat dergelijk onderzoek niet overbodig is, en pleiten tot op zekere hoogte ook voor nader onderzoek naar de bruikbaarheid van het geconstateerde verschijnsel in de opsporingspraktijk.

Een dergelijk onderzoek kan op twee manieren worden uitgevoerd. Het minst vergaand en kostbaar is een onderzoek waarbij de opheldering van feitelijk reeds opgehelderde misdrijven achteraf gesimuleerd wordt. Er wordt dan van een steekproef van opgehelderde misdrijven onderzocht of een zoekstrategie die zich ook baseert op voormalige woonbuurten van reeds bekende daders in meer gevallen de feitelijke dader oplevert dan een zoekstrategie die voormalige woonbuurten buiten beschouwing laat. Hoewel een dergelijke studie niet eens zo eenvoudig is, en vrij kostbaar vanwege de noodzaak om van alle bekende HKS verdachten de woongeschiedenis uit de GBA op te vragen, zijn de mogelijke conclusies niet spijkerhard. Dat komt omdat zo'n onderzoek alleen verricht kan worden met behulp van opgehelderde misdrijven, en het is niet op voorhand zeker dat die representatief zijn voor alle misdrijven.

Lastiger uit te voeren is een onderzoek waarbij ter evaluatie een nieuwe en aanvullende zoekstrategie, het zoeken naar verdachten die voorheen in de pleegbuurt woonden, in nieuwe rechercheonderzoeken wordt toegepast. In dergelijk onderzoek kan ook de feitelijke implementatie van de strategie gevarieerd en bestudeerd worden, en kan worden vastgesteld of er daadwerkelijk vaker een verdachte kan worden aangehouden wanneer de aanvullende strategie gehanteerd wordt. Zo'n onderzoek kost meer middelen (vooral tijd, want geschikte zaken dienen zich niet voortdurend aan) maar leidt tot een grotere externe validiteit: positieve resultaten bieden dan meteen uitzicht op een verbetering van de opsporing in de praktijk.

In beide gevallen echter dient op grond van de voorliggende studie een kanttekening geplaatst worden aangaande de geografische reikwijdte van nieuw te entameren onderzoek naar de bruikbaarheid van de bevindingen. Uit de gereconstrueerde adresgeschiedenissen van daders blijkt dat velen van hen niet alleen binnen maar ook tussen de 25 politieregio's verhuizen. Dat impliceert dat een onderzoek dat zich in essentie beperkt tot één regio (zoals het hier gerapporteerde onderzoek zich tot de regio Haaglanden beperkt) onvoldoende gebruik maakt van de beschikbare mogelijkheden.

Immers, wanneer we in de opsporing zoeken naar de dader van een in de regio Haaglanden gepleegd misdrijf, dan zijn we geïnteresseerd in alle bekende verdachten, niet alleen zij die momenteel in de regio Haaglanden wonen, maar ook in degenen die vroeger in de regio Haaglanden hebben gewoond maar nu elders wonen. De beperking tot een politieregio is, zo blijkt uit de resultaten, niet problematisch als het er om gaat om een mechanisme zoals de ‘terugkeer’ van daders naar voormalige woonbuurten aan te tonen. Er is geen reden om te verwachten dat de conclusies anders zouden als luiden als het hier gerapporteerde onderzoek op landelijke gegevens gebaseerd zou zijn. Voor de beoordeling van de bruikbaarheid van dit verschijnsel in de opsporingspraktijk is de beperking tot één regio minder wenselijk. Dan gaat het immers niet meer alleen om het aantonen van een bepaald fenomeen, maar om de vraag hoe vaak gebruikmaking ervan er toe bijdraagt dat een misdrijf opgelost kan worden. Een beoordeling van het nut van de hier gerapporteerde bevingen in de opsporing vraagt dus idealiter om een landelijke aanpak, en dus ook de benutting van landelijke dadergegevens, waaronder woongeschiedenissen.

Voor een eventueel gesimuleerd onderzoek naar praktische bruikbaarheid is van belang dat bij de dienst Nationale Recherche Informatie (dNRI) van het Korps Landelijke Politie Diensten (KLPD) reeds een landelijk HKS archiefbestand² bestaat van verdachten. Binnenkort zal in dit bestand ook de koppeling gelegd worden met de misdrijven (en pleeglocaties) waarvan zij verdacht zijn. Hierdoor ontstaat een volledig beeld van welke verdachten waar in Nederland misdrijven gepleegd hebben. Omdat het landelijk HKS archiefbestand (met of zonder details van de misdrijven van de verdachten) geen operationeel opsporingssysteem is zoals de regionale HKS systemen zijn, is dit geen optie voor een onderzoek naar de toepassing in nieuwe rechercheonderzoeken. Het gebruik van de adreshistorie van bekende verdachten in de praktijk vereist ofwel een geïntegreerd landelijk HKS systeem (waarin de volledige adresgeschiedenis van alle verdachten wordt bewaard, daarvoor is het systeem nu al geschikt), ofwel een meer

² Met de term archiefbestand wordt niet bedoeld dat het bestand een archieffunctie vervuld, maar wordt aangeduid dat het geen dynamisch bestand is dat gemuteerd wordt, maar een bewerking van een op zekere peildatum bevroren extractie uit het HKS.

complexe afstemming met de GBA. Momenteel maakt de politie gebruik van zogenoemde gebruikersindicaties, waarbij het informatiesysteem van de politie een bericht krijgt wanneer een bij hen bekende verdachte in de GBA van adres verandert. De politie zou in incidenteel opsporingsonderzoek aan de GBA ad-hoc vragen willen stellen in de vorm van “geef mij iedereen met een politie-indicatie (i.e., een bekende verdachte) die ooit in het postcodegebied (of de gemeente, of de straat) gewoond heeft.

Literatuur

- Bernasco, W. (2006). Co-offending and the choice of target areas in burglary. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 3, 139-155.
- Bernasco, W., & Nieuwbeerta, P. (2003). Hoe kiezen inbrekers een pleegbuurt? Een nieuwe benadering voor de studie van criminele doelwitselectie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 45(3), 254-270.
- Bernasco, W., & Nieuwbeerta, P. (2005). How Do Residential Burglars Select Target Areas? A New Approach to the Analysis of Criminal Location Choice. *British Journal of Criminology*, 45, 296-315.
- Van Koppen, P. J., De Poot, C. J., & Van Koppen, M. V. (2000). Cirkels van delicten: Over pleegplaatsen van misdrijven en de woonplaats van de daders. *De Psycholoog*, 35, 435-442.
- Van Koppen, P. J., Van der Kemp, J. J., & De Poot, C. J. (2002). Geografische daderprofilering. In H. F. M. Crombag (Ed.), *Het Recht van Binnen: Psychologie van het Recht* (pp. 237-254). Deventer: Kluwer.